

* * *

IVAN BALTA, *Zapisi o gradskim grobljima Istočne Hrvatske krajem XIX. i početkom XX. stoljeća* (Osijek: Matica hrvatska, 2001), 387 str.

Pisanje osvrta na radove dr. sc. Ivana Balte zahtjevan je posao. Tome je poprilično razloga. Dr. sc. I. Balta predstavio se do sada rasponom tema, problema i obradom različitih razdoblja prošlog vremena, kao i količinom objavljenoga, svestranim i upornim istraživačem naše povijesti. Tako se barem čini onima koji ne čitaju ili, usuđujem se ustvrditi, ne razumiju ono što čitaju.

Baltini radovi, barem oni meni poznati, kompendij su neznanja, nestručnosti i šlamperaja. Najnovija Baltina knjiga “*Zapisi o gradskim grobljima Istočne Hrvatske krajem XIX. i početkom XX. stoljeća*” (Osijek, 2001.), nastavak je takvog pristupa.

Uz pučkoškolske preglede povijesti pojedinog gradskog groblja, pravo veselje pozornom čitaču knjige “*Zapisi o gradskim grobljima Istočne Hrvatske krajem XIX. i početkom XX. stoljeća*” donose Dodaci (*Anketni radni list za prikupljanje podataka o groblju*), koji sačinjavaju dvije trećine sadržaja. Naime, za isto groblje Dodaci, i po nekoliko njih istih, s neznatnim razlikama, donose bespotrebno i po nekoliko puta iste, često netočne i zbunjujuće podatke. Dodaci su ustvari u potpunosti “sirovi” prikupljeni podaci, objavljeni bez provjere i ujednačavanja.

U Dodacima pozornost napose zaslužuje odrednica: “*Po imenima i prezimenima pretpostavljeni broj sahranjenih po nacionalnosti: /.../*”. Naime, mišljenja je, vjerojatno, tvorac upitnika (*Anketni radni list za prikupljanje poda-*

taka o groblju) dr. sc. I. Balta, kako su svi nosioci hrvatskih prezimena Hrvati, svi nosioci mađarskih prezimena Mađari, svi nosioci njemačkih prezimena Nijemci, itd. Ovakvom plemenskom identifikacijom (nerazlikovanja etničkog podrijetla i nacionalne pripadnosti), odnosno brojčanim pokazateljima do kojih se prebrojavanjem prezimena došlo po pojedinim gradskim grobljima, nije pojašnjeno ništa. Štoviše, stvorena je netočna slika i opća zbrka.

Iako je nacionalna struktura stanovništva Hrvatske prema popisu iz 1991. poznata (*Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava 31. ožujka 1991. Stanovništvo prema narodnosti, po naseljima. Dokumentacija 881*, Republika Hrvatska, Republički zavod za statistiku, Zagreb, 1992.), a u Dodacima ponegdje i točno navedena za pojedine gradove (neujednačeno, ponekad brojčano i u postocima, češće samo brojčano ili samo u postocima), nejasno je, primjerice, iz kojih razloga u Dodacima za Osijek, Beli Manastir i Belišće, broj Nijemaca u 1991. nije naveden (-) ili je iskazan upitno (?)!?

Knjiga je prepuna skromnog znanja, pojednostavljivanja i površnosti.

Nijemcima imovina nije nakon Drugoga svjetskog rata nacionalizirana, kako to stoji u Baltinoj knjizi (“*Nakon rata i nacionalizacije zemlje, Nijemci i Austrijanci napuštali su svoje kuće i odlazili ponajviše u Njemačku i Austriju.*”, str. 134.), nego konfiscirana! **Nacionalizacija** je jedno, a **konfiskacija** ipak sasvim drugo.

Mnoštvo je netočnosti, nedorečenosti i nedoumica koje otvara ova knjiga.

Pisac poglavlja “*Groblje grada Valpova*” Baltine knjige pretpostavlja: “*Teško je utvrditi broj grobova bez natpisa te se taj broj može samo nagađati,*

jer je nemoguće utvrditi točan broj Nijemaca koji su bili zatočeni u sabirnom logoru 1945. i 1946. godine u Valpovu. Po svjedočenju preživjelih bivših logoraša broj pokojnih logoraša mogao je biti oko 800 osoba". (str. 134.)

U Radnom logoru Valpovo (ne **sabirnom** kako to stoji u Baltinoj knjizi), najvećem logoru za Nijemce u Hrvatskoj nakon Drugoga svjetskog rata, kroz koji je prošlo od svibnja 1945. do svibnja 1946., prema svim vrlo pouzdanim navodima i procjenama, oko 3000 osoba, uglavnom starijih osoba, žena i djece, prema popisu / matici umrlih (od 19. lipnja 1945. do 25. travnja 1946.), umrlo je 1074 (pomenično zabilježeno 1015) osoba (552 ženske i 463 muških). Prema matici umrlih u Radnom logoru Valpovo, poznata je i starosna struktura stradalih.

Tim više su netočne pretpostavke i navodi izneseni u Baltinoj knjizi nejasni i začuđujući. Naime, matica umrlih u Radnom logoru Valpovo 1945./46. nalazi se u Rkt. župskom uredu u Valpovu, a njena preslika u Državnom arhivu u Osijeku. Štoviše, matica umrlih u Radnom logoru Valpovo 1945./46. objavljena je u cijelosti u mojoj knjizi "*Radni logor Valpovo 1945.-1946. Dokumenti*", Osijek, 1999. (str. 259.-333.). Navedeno, ipak, dr. sc. I. Balta ili pisac / pisci poglavlja "*Groblje grada Valpova*" nije smatrao potrebnim konzultirati.

U prilogu poglavlja "*Groblje grada Valpova*" Baltine knjige, Dodatku 1 i Dodatku 2 (*Anketni radni list za prikupljanje podataka o groblju*), pretpostavljeni broj sahranjenih na valpovačkom groblju po nacionalnosti za Nijemce je 502 (str. 137. i 140.). Nejasno je na koje Nijemce sahranjene na valpovačkom groblju bi se odnosio ovaj broj / pretpostavka (valpovačko stanovništvo ili logoraše ili možda sveukupno?).

O najblaže rečeno zategnutim odnosima dr. sc. I. Balte i osnova matematike i logike, možemo se posvjedočiti pokušamo li razumjeti različite, oprečne i često začuđujuće brojke, koje za pojedina groblja navodi.

Dr. sc. I. Balta ili stvarni pisac / pisci ove knjige, naprosto oduševljavaju svojim neznanjem, nestručnošću i "baš me briga" pristupom. Važno je što više napisati, zbrda-zdola, bez sustava i provjere, pobrojati korištene ili navodno korištene izvore i literaturu, i ukoričiti ih u knjigu.

Protestante evangelike dr. sc. I. Balta naziva, uglavnom, **evangelistima**, a evangeličku crkvu **evangelističkom** (što je prema srpskom pravopisu i ispravno!). U Dodacima (*Anketni radni list za prikupljanje podataka o groblju*), donoseći prema popisu iz 1931. jezičnu i vjersku strukturu stanovništva pojedinih gradova, nalazimo prave "bisere" neznanja i šlamperaja. Tako su u Baltinoj knjizi, uz rimokatolike, grkokatolike, starokatolike, pravoslavne, izraeličane i muslimane, protestanti evangelici augzburške vjeroispovijesti navedeni kao **evangeliska angz.** (ispravno bi bilo: **evangelici augsb.**), a evangelici reformirani kao **evangeliska reg.** (ispravno bi bilo: **evangelici reform.**).

Daljnji enigmatski problem je shvatiti koji je to jezik prema popisu iz 1931. (a time i narod / skupina koji tim jezikom govore) koji dr. sc. I. Balta ili pisac / pisci njegove knjige uporno i dosljedno nazivaju **amautski**. Ispravno bi bilo (kako **Amauti** ne postoje, niti su postojali, osim u radovima dr. sc. I. Balte) zaključiti da je taj jezik, vjerojatno, **arnautski**, od *turski Arnaut* (Albanac). Kako ovaj turcizam više ne rabe ni Srbi, a kamo li Hrvati, taj bi jezik trebalo zvati **albanskim**!

Kada već dr. sc. I. Balta u Dodacima, opisujući nadgrobne znakove na pojedinim grobljima, za protestantski, kalvinistički znak (samo za njega!) koristi mađarski naziv **csillag** (zvijezda), trebao bi ga i ispravno pisati, a ne pogrešno kao **csilag**, odnosno **csiläg**, što ništa ne znači! Kao i mnoge druge bedastoće koje bismo trebali još dugo objašnjavati.

Mnoštvo je primjera upitne i "zabavne" vrijednosti knjige *Zapisi o gradskim grobljima Istočne Hrvatske krajem XIX. i početkom XX. stoljeća*. Navođenje svih nedostataka ove knjige, nastale "kao rezultat arhivskog i terenskog istraživanja groblja Istočne Hrvatske", zahtjevalo bi isto tako obimnu knjigu.

Daleko bi nas odvelo nabranje svih loših strana ove knjige. Dobrih strana ova knjiga dr. sc. I. Balte, nažalost, nema.

Knjiga "*Zapisi o gradskim grobljima Istočne Hrvatske krajem XIX. i početkom XX. stoljeća*" školski je primjer kako se ne treba i ne smije pisati. Teško je u potpunosti predočiti kakva je ovo knjiga. To naprosto treba vidjeti. Uz to, preporuka, čitati samo ako se mora!

Kako je dr. sc. Ivan Balta visoko rangiran u hrvatskoj historiografiji, barem što se tiče visokoškolske diplome i znanstvenog zvanja, a i radnog mjesta, prešućivanje i toleriranje ovakvih "**doprinos**a" historiografiji i znanosti više je nego pogubno i zabrinjavajuće. Tim više, ako u izdavanju ovakvih djela doprinosi i Matica hrvatska.

Vladimir Geiger

* * *

DR. SC. IVAN BALTA,
Zapisi o gradskim grobljima Istočne Hrvatske krajem XIX. i početkom XX. stoljeća (Osijek: Matica hrvatska, 2001), 387 str. ilustr.

Nedavno se pojavila, dosada još bez javnog predstavljanja, knjiga dr. sc. Ivana Balte, *Zapisi o gradskim grobljima Istočne Hrvatske krajem XIX. i početkom XX. stoljeća*. Izdavač je Matica hrvatska Osijek, a uobičajenu odgovornost za objavljenu knjigu nose uz autora dr. sc. Ivana Baltu: za izdavača prof. dr. sc. Josip Vrbošić, recenzenti: mr. sc. Dragutin Jurić, Miroslav Novosel, Jelica Mikić, prof. Davorin Taslidžić, prof. Miroslav Pavičić, prof., Dubravka Božić-Bogović, prof. i Anamarija Praveček, prof. Autor knjige, pa konzultanti za pojedine tekstove: Enes efend. imam Poljić, mr. sc. vlč. Mato Mićan, vlč. Božo Vukoja, Julija Kiš, Jovan protojerej Šaulić, Seija Uimonen i Igor Paljina. Urednik knjige je Josip Cvenić.

Knjige ili radovi o grobljima, razmatranja o smrti, odnos prema mrtvima, običaji, obredi, uvjerenja i vjerovanja povodom smrti, zaokupljenost onostranim i da se dalje ne nabraja uvijek imaju i imat će brojnu čitalačku publiku. Zato pojava svake nove knjige na tu temu / ili na te teme privlači pozornost.

Naslov knjige dr. sc. Ivana Balte *Zapisi o gradskim grobljima Istočne Hrvatske krajem XIX. i početkom XX. stoljeća* može potaknuti nadu u povjesničara i čitatelja da će se ovom knjigom pobliže upoznati s navedenom tematikom. Sadržajno knjiga obuhvaća: PROSLOV u kojemu autor objašnjava, kako shvaćam, svoj naum: «...Ovo skromno istraživanje i njeni rezultati,